

HABILITATION THESIS REVIEWER'S REPORT

Masaryk University
Faculty of Social studies

Applicant

Mgr. Klára Maliňáková, Ph.D.

Habilitation thesis

Religiosity and Spirituality in Association with Health and Possible Sources of Heterogeneity of Research Findings

Reviewer

doc. Mgr. Lukas Blinka, PhD.

Reviewer's home unit, institution

Faculty of Social Studies, Masaryk University

Předložená habilitační práce se zabývá souvislostí religiozity a spirituality se zdravím. Jelikož se jedná o téma v českém prostředí jen málo systematicky zkoumané, lze tímto konstatovat přínos autorky pro posun vědeckého poznání. Habilitace je složena z jedenácti původních empirických studií, které jsou zastřešené společným teoretickým úvodem, pro potřeby habilitace propojené sedmi výzkumnými otázkami. Oceňuji souhrnný popis použitých výzkumných souborů a metod. Po jednotlivých studiích pak následuje diskuse dílčích výzkumných otázek. V práci bohužel chybí celkové shrnutí a zejména shrnutí vize, co v oblasti doporučuje autorka dále.

Habilitační práce je složena z jedenácti empirických článků – pět z nich byly publikované v lokálním časopise, čtyři v open access časopisech. Autorka vystupuje jako první autorka ve třech z nich, její podíl je však nezanedbatelný i ve zbývajících. Čistě početně je habilitační práce nadstandardní (jednotlivým studiím se v hodnocení dále nevěnuji, neboť všechny již prošly vlastním recenzním řízením).

Oceňuji snahu o grafické znázornění uvažovaného modelu souvislosti religiozity a spirituality s duševním a fyzickým zdravím (Figure 1) a následné vnoření jednotlivých studií do různých částí modelu (Figure 2). Bohužel je model samotný vybudovaný pouze jednosměrně, neuvažuje o vlivu zdraví na religiozitu/spiritualitu či o zpětnovazebném vlivu. Takový vztah je v habilitaci naznačen jen velmi okrajově.

Výzkumné otázky jsou formulovány logicky. Ovšem až na otázku č.4 - Causality problems. Autorka v žádné studii nepoužila design, který by kauzalitu umožňoval zkoumat. Je tedy z vlastních zjištění složité se ke kauzalitě vyjadřovat a tato otázka měla spíše zůstat jen k diskusi jako limitující faktor výzkumu celkově. Většina výzkumných otázek se dotýká problematiky měření religiozity a spirituality. A domnívám se, že to je dobře, že tedy je skutečně největší přínos autorky, respektive jejích studií a celé habilitace. Podařilo se do českého prostředí adaptovat, respektive vytvořit měřící nástroje, které tak mohou sloužit vědecké komunitě dále. Přestože jednotlivé studie jsou psychometricky solidní, přeci jen jsou poměrně klasické ve svém přístupu (což může být i pozitivum, např. snadnější čitelnost pro širší akademickou komunitu). Zvláště vzhledem k výzkumným otázkám, které směřovaly na unikátnost situace v ČR, by bylo přínosné zaměřit se nejen na strukturu samotných škál, ale i

na zjištění jejich invariance – zejména porovnání mezi zeměmi (ale chápu, že habilitace vychází z už provedených výzkumů, kde se více zemí neporovnávalo), ale i analýza invariance z hlediska věřících/nevěřících, či porovnání mezi věkovými kohortami by už proveditelná byla. Vhodné by to bylo i kvůli tomu, že autorka porovnáva výsledky škál v různých populacích. Míra „shodnosti“ měření těchto škál v různých populacích je ale nejasná. Přesto vnímám psychometrickou část habilitace za nejpřínosnější.

V práci ale vnímám dva zásadní nedostatky. Předně je to určitá nekritičnost, s jakou práce k pojmům religiozita a spiritualita přistupuje. Autorka uvažuje dominantně o pozitivním vlivu na zdraví. Potenciálně negativní vlivy sice zmiňuje, ovšem celkově zabírají jen zanedbatelnou část z 300 stránkového textu. Například v pasáži 1.32 se popisují jen pozitivní emoce. Ale religiozita v sobě obsahuje i řadu negativních či na zdraví potenciálně negativně působících elementů– pocity viny, studu, nedostatečnosti, ale i tendence k vnějšmu místu kontroly či nižšímu self-efficacy, které se s horším zdravím může pojít. Těmto negativním vlivům je věnována diskuse jen velmi omezeně (několik řádků), přičemž větší část negativního vlivu autorka připisuje minority statusu u věřících v ČR (variace na minority stress). Dále považuji za problematické vyjádření ze studie 1, které se ale v různých variacích objevuje několikrát v samotném textu habilitace – „...Czech non-believers are actually not atheists; they are just religious sceptics who tend to fulfil their spiritual needs outside traditional religion“. Zaprvé, nezaznamenal jsem ve studii 1 nic, co by dávalo podporu pro takovéto silné a generalizující vyjádření. Zadruhé, samotné vyjádření může být vnímáno pro určité skupiny jako ne úplně respektující (vyjádření je přeloženo doslova jako „Čeští nevěřící vlastně nejsou žádní ateisté, jsou to pouze náboženští skeptici“). A určitou snahu vyzdvihnout religiozitu nad rámec objektivních zjištění lze ilustrovat tímto vyjádřením: „of all respondents, 3.3% were converts, with most of these (70%) reporting that a difficult life situation contributed to their conversion. These findings suggest that a shift towards religiosity could be expected in a substantial portion of non-religious respondents in problematic times.“ – pokud počítám dobře, 2,3 % ze vzorku vyjádřilo, že jejich konverze z nevěřícího na věřící bylo zapříčiněno negativní životní situací. Nazývat takový procentuální podíl jako „substantial“ považuji za značně nadsazující. V neposlední řadě se práci příliš nepodařilo rozlišit religiozitu a spiritualitu – přestože se jejich diferenciací zabývá v teoretické části a v některých empirických studiích, celkově práce pracuje s pojmem R/S i v diskusi a interpretaci výsledků, jako kdyby na jejich rozlišení vlastně tolik nezáleželo.

Dalším problémem práce je, že je psychologická pouze hraničně, pokud vůbec. Nevyskytují se v ní žádné psychologické teorie, a to ani na vysvětlení a zarámování religiozity a spirituality, tak na vysvětlení jejich vztahů se zdravím. Přičemž se nabízí řada oblastí, které do psychologie spadají, jen nebyly nijak takto uchopené. Např. role komunity je v práci několikrát naznačená, ale sociálně psychologická práce není. V empirických studiích se používají věkově diverzifikované vzorky (od adolescentů po starší dospělé), ale práce není ani vývojově-psychologická. V práci se na řadě míst sice objevují pojmy jako coping či emoce, ale nijak hlouběji se s nimi nepracuje. Habilitační spis nespadá ani do ranku obecné psychologie. Nejvíce psychologická mi přišla jen interpretace studie 11, ta však tvoří jen malou část celkového textu. Celkově bych očekával alespoň nějaké zarámování habilitace do oblasti psychologie.

Přes uvedené výtky konstatuji, že předložená habilitační práce formálně splňuje kritéria na habilitační práce v oboru psychologie.

Reviewer's questions for the habilitation thesis defence

V teoretické části autorka nastínila problém s tautologií, kdy některé položky měřící zejména spiritualitu jsou podobné k položkám měřící zejména duševní zdraví. V dalších částech textu (diskusi) se k tomu však již nevyjadřuje. Na základě svých zjištění, co by k této problematice řekla teď? Jak konkrétně se tento problém projevil ve vlastním výzkumu a jaká jsou její navazující doporučení ve výzkumu spirituality a zdraví dál?

Conclusion

The habilitation thesis entitled Religiosity and Spirituality in Association with Health and Possible Sources of Heterogeneity of Research Findings Mgr. Klára Maliňáková, Ph.D. **fulfils** requirements expected of a habilitation thesis in the field of Psychology.

Date: 14. 11. 2024

Signature

